

RECENZIJJE, PRIKAZI I INFORMACIJE O PUBLIKACIJAMA — REVIEWS AND INFORMATION ON PUBLICATIONS

Lada Duraković: *Pulski glazbeni život u razdoblju fašističke diktature (1926.—1943.)*, Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb 2003, 233 str., ISBN 953-6090-22-8
Lada Duraković: *Ideologija i glazbeni život: Pula 1945.—1966.*, Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb 2010, 231 str., ISBN 978-953-6090-43-3

Neki gradovi u Hrvatskoj imaju tu sreću da se njihov glazbeni život sustavno istražuje, a k tome i da se rezultati istraživanja učine dostupnim objavljivanjem raznih tekstova. Upravo je to slučaj s Pulom, najvećim istarskim gradom, čiju glazbenu prošlost strastveno i uporno istražuje Lada Duraković, muzikologinja s doktoratom iz povijesnih znanosti i docentica na Odjelu za glazbu Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. Njezini tekstovi o glazbenom životu Pule uključuju i priloge u periodici, a u časopisu *Arti musices* objavljena su joj tri članka o opernim predstavama u Puli u prvoj polovici 20. stoljeća: »Ratne operne izvedbe u Puli 1916. i 1917. godine« (br. 43/1), »Ususret narodu: operne sezone u pulskoj Areni za vrijeme fašističke diktature (1930.—1940.)« (br. 33/2), »Ususret narodu II: prve poslijeratne operne sezone u pulskoj Areni (1949.—1952.)« (br. 38/2); kao i tekst o malo poznatim opernim pjevačima »Tragovima pulske glazbene samosvojnosti — stvaratelji glazbenog identiteta Pule u prvoj polovini 20. stoljeća: Maria Polla-Puecher, Romeo Endrigo i Rudolf Župan« (br. 46/1). Treba spomenuti i brojne priloge L. Duraković u *Istarskoj enciklopediji* Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža (Zagreb, 2005; <http://istra.lzmk.hr/>).

Knjiga *Pulski glazbeni život u razdoblju fašističke diktature (1926.—1943.)* autoričin je magistarski rad, objavljen u izdanju Hrvatskoga muzikološkog društva 2003. godine. Na nju se nastavlja autoričina knjiga *Ideologija i glazbeni život: Pula 1945.—1966.*, temeljena na doktorskom radu vrlo sličnog naslova. Oba su rada obranjena na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Knjigama je zajednička osnovna struktura: na početku je važno uvodno poglavlje *Historiografski pregled*:

izvori, literatura, metode, a potom se unutar nekoliko segmenata određenog razdoblja razmatraju političke, gospodarske i društvene prilike u Puli, te osobito glazbeni život. Time se je dobila cjelina razdoblja od četrdeset godina (1926-1966) u kojima je Pula predstavljena kao zanimljivo poprište (uistinu, kao prava arena!) borbe za glazbenu kulturu u teškim vremenima. Prva se knjiga čini kompaktnijom, jer obuhvaća jedan režim, ali i unutar njega su bila tri razdoblja: institucionalizacija režima (1926-1929), koju na početku obilježava zabrana djelovanja nefašističkih stranaka 1926. godine, a sve udruge, pa tako i glazbene, dolaze pod okrilje fašističke stranke; razdoblje tzv. masovnog pristanka uz fašistički režim, »consenso di masse« (1930-1940) i godine raskola (1940-1943), tj. od ulaska Italije u rat do njezine kapitulacije. Budući da druga knjiga započinje 1945. godinom, ostalo je nepokriveno razdoblje posljednjih dviju godina Drugoga svjetskog rata, pa je na početku knjige *Ideologija i glazbeni život...* kao svojevrsan most autorica napisala poglavlje *Neke značajke političkih i kulturnih prilika u Istri od 1943. do 1945. godine*. Slijedi pregled triju razdoblja u društveno-političkom, kulturnom i glazbenom životu Pule: razdoblje anglo-američke vojne uprave (1945-1947), razdoblje agitpropa i masovne kulture (1947-1952) i razdoblje radničkoga samoupravljanja (1952-1966), pri čemu je jedan od razloga za odabir završne godine razmatranog razdoblja bila smjena Aleksandra Rankovića i otvaranje nove etape u procesu demokratizacije. Riječ je o kompleksnim povijesnim razdobljima u gradu koji je obilježila nacionalna podvojenost te velika promjena stanovništva zbog egzodusa iz Pule i Istre u prvim godinama nakon 1945. godine. Autorica se u pisanju knjiga nužno morala suočiti s prikazom zamršenih i osjetljivih povijesnih i političkih prilika, pri čemu je pokazala kako suvereno vlada poznavanjem povijesti, a jedan od oslonaca su joj bile knjige Darka Dukovskog (ponajviše knjiga *Fašizam u Istri*, Pula 1998).

Kao što autorica kaže u predgovoru druge knjige, ona je temeljena na znanstvenim metodama istraživanja, ali s tendencijom da »može komunicirati i s nestručnom čitateljskom publikom.« Upravo to je jedan od krugova potencijalnih čitatelja ovih knjiga, a čini mi se da će druga knjiga biti korisna osobito mlađim generacijama, kojima je razdoblje Jugoslavije nedokučiva prošlost. Osim temeljitog povijesnog konteksta, koji je itekako potreban za razumijevanje glazbenih prilika, autorica nam u svojim knjigama pruža podatke i o drugim umjetnostima u navedenom razdoblju, prije svega o književnosti i likovnoj umjetnosti, čime je na lijep i zanimljiv način zaokružila okvir unutar kojega nam prikazuje glazbeni život Pule.

Knjige resi znanstvenička objektivnost, tek ponegdje si je autorica dozvolila osobniji komentar, što je pak dobrodošlo osvježanje u tekstu. Način rada u pripremama obiju knjiga bio je jednak: strpljivo iščitavanje periodike i istraživanje arhiva, o čemu svjedoči impresivan popis izvora na kraju svake knjige. Lada Duraković se odlučila (zasigurno u dogovoru s mentorima magisterija, odnosno doktorata) za način citiranja iz dnevnih listova bez navođenja naslova članka i stranice, pretpostavljajući da će nam naslov novina i datum biti dovoljni za

pronalazak traženog izvora. Autori tekstova u dnevnim listovima navedeni su tek ponegdje, pa možemo zaključiti da veći dio kronike glazbenog života Pule treba zahvaliti anonimnim novinarima i glazbenim izvjestiteljima.

Pula nije dala mnogo velikih glazbeničkih imena — rođeni Puljanin Antonio Smareglia umire 1929, pa se u prvoj knjizi javlja ponajviše kao skladatelj koga će Puljani u fašističkom režimu posthumno slaviti, a u drugoj se knjizi govori o njemu samo uz izvedbu opere *Istarska svadba* 1960. godine. Stoga knjige funkcioniraju i kao leksikoni malih majstora, glazbenika od lokalnog značaja, koje ne bismo smjeli zaboraviti. Neke široj javnosti nepoznate glazbenike Duraković u prvoj knjizi predstavlja bilješkama s podacima preuzetima uglavnom iz drugog izdanja *Muzičke enciklopedije* Jugoslavenskog leksikografskog zavoda ili u nas malo poznate knjige *Professionisti ed artisti della Venezia-Giulia* E. D'Agostina (Torino 1935). Druga je autoričina knjiga još bogatija tim bilješkama, koje su ponegdje nepotrebne, jer čitatelju koji uzme tu knjigu u ruke ne treba tumačiti tko su, primjerice Boris Papandopulo ili Vladimir Ruždjak, no valja uzeti u obzir da je riječ o tekstu prvotno nastalom u okviru povijesnih znanosti, a ne muzikologije, pa je ciljanoj povjesničarskoj čitateljskoj publici ovim putem trebalo pružiti osnovne podatke.

U obje je knjige Lada Duraković uspjela pokazati kako su i u kojoj mjeri politika i njezini akteri utjecali na glazbeni život Pule, koji je, zapravo, uvijek ovisio o matici — u doba fašista to je bila Italija, a kasnije Jugoslavija. Centri političke moći davali su odobrenja i smjernice, odobravali financije, slali u Pulu ljude, kako muzičare, tako i funkcionare (još jedan izraz iz jugoslavenskog doba koji smo gotovo zaboravili).

Ove knjige su nam prikazale cijeli spektar slojeva glazbenog života Pule, među kojima su neki vrlo specifični, poput djelovanja fašističkih sindikata glazbenika, a ostali su, poput glazbenog amaterizma, u velikoj mjeri zajednički i drugim gradovima određenih razdoblja. Puljani su muzicirali u komornim sastavima, neko vrijeme su imali i gradski orkestar, a osobito su bili značajni zborovi poput zbora »Ciscutti« i od 1952. »Matko Brajša Rašan«, prvi i dugo vremena jedini hrvatski zbor u Istri. Okupljali su se u glazbenim društvima kao što su u međuraću bili Filharmonijsko društvo i Društvo prijatelja glazbe, a nakon 1945. kulturno-umjetnička društva poput RKUD-a »Lino Mariani«. Borili su se s problemima oko osnivanja i održavanja glazbene škole jer je, nakon što je 1936. prestala raditi škola »Rossini«, trebalo čekati do 1949. godine da se ponovno otvori glazbena škola u Puli.

Kao što je razvidno i iz drugih, ranije navedenih autoričnih članaka, opera je u pulskom glazbenom životu imala veliku ulogu, pa makar operna sezona trajala samo pet dana u veljači, kao npr. 1946. godine. Impresivan je popis opera i opereta izvedenih u doba fašističke diktature, u izvedbi kojih su sudjelovali i domicilni glazbenici, a u Areni se 1934. mogla vidjeti i Puccinijeva *Tosca* s Beniaminom Giglijem. Velike produkcije opera u Areni fašistička je vlast koristila za svoju promidžbu, a tome nije mogla odoljeti ni komunistička vlast. Podatke o gostovanjima brojnih glazbenika L. Duraković nadopunjuje često citiranjem kritika,

koje nam kazuju mnogo o ondašnjim prilikama općenito, primjerice 1955. godine »o procesima liberalizacije kritičarskog zanata, o demokratizaciji umjetničkog promišljanja i o prestanku poistovjećivanja s onime što se shvaćalo kao službeni govor« (*Ideologija...*, str. 170). Nakon što je pokazala sve bogatstvo upornih nastojanja za održavanjem raznih segmenata glazbenog života u Puli u politički teškim vremenima, Lada Duraković nas na kraju svake knjige s nemalo sjete vraća u stvarnost i zaključuje: »Unatoč tomu što je deklarativno na glasu kao grad glazbe i glazbenika, borba za stvarno, viđenije mjesto na zemljovidu hrvatskih glazbenih središta tek je čeka.«

Dok je prva knjiga opremljena s desetak likovnih priloga, druga knjiga kao da se prilagodila novijem i šarenijem razdoblju o kojem govori dvostruko većim brojem atraktivnih likovnih priloga i vrlo uspješnim dizajnom korica (Studio Petrak-Žaja), ali i otvaranjem prema drugačijim glazbenim područjima, jer je jedno poglavlje posvećeno zabavnoj glazbi, što je hvalevrijedan iskorak u hrvatskim publikacijama tog tipa.

Po akribičnosti i iscrpnosti ove knjige podsjećaju na pionirske studije Antuna Gogle o glazbenom životu Zagreba (*Komorna muzika u Zagrebu*, 1930. i *Orkestralna muzika u Zagrebu*, 1935). Pa kako i danas posežemo za tim osamdesetak godina starim kronikama, vjerujem da će i knjige Lade Duraković biti često u rukama brojnih novih generacija.

Nada BEZIĆ
Zagreb